

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. j. De obiectis propriis potentiarum sensitivarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

autem non conferuatur ab obiecto, nec ab eo pendet, sine illo manere diu potest; quod repugnat experientiæ.

Causa intendens. Dico tertio, species impressas sensuum externorum intendi, & remitti pro diuersa obiectorum distantia & virtute, positis aliis conditionibus.

Ratio est, quia clarius videtur obiectum potentia vicinum, quam remotum: ergo obiectum producit intensiores species in remoto, quam in propinquo.

Deinde obiectum clarius videtur, quando est maius, quam quando est minus: ergo tunc producit intensiores species. In obiecto autem visus, sicut requiritur lux, ut producantur species; sic maior lux requiritur ut producantur species intensiores.

Prima obiectio. Obicitur primo. Si obiectum distans producere potest in oculo immediatè ipsam speciem, potest etiam immediatè producere visionem, postquam produxit aliquid in toto medio.

Respondeo inutilem fore speciem impressam, si obiectum produceret eam in toto medio, & deinde produceret cognitionem in oculo; esset enim inutilis species. Adde quod obiectum est improporcionatum cum cognitione, quam propterea non posset producere, quamuis esset omnino indistans, ut constabit ex dicendis de tactu & gustu.

Secunda obiectio. Obicitur secundo. Ille qui diu conspexit cancellos luce perfusos, aut solem, postquam clausit oculos, videt etiam solem & cancellos, ut ait Augustinus *lib. 11. de Trinit. c. 2.* Deinde constat etiam, cum qui diu conspexit obiectum aliquod vehementer, v. g. rubrum colorem, omnia deinde videre rubra, si aliud auerterit oculos: quod ex eo tantum oritur, quia in oculo eius remanent species rubri coloris, etiam amoto colore rubro. Præterea si virga in altero extremo accensa circumagatur velociter in gyrum, intuemur ignem quendam veluti continuatum, quod oritur ex eo quod species ignis aliquandiu maneat in quacumque parte illius gyri.

Respondeo, non manere villo instanti obiecta, etiam ad breuissimum tempus, postquam sunt ablata; sed id totum tribuendum esse phantasie, quæ turbatur ob factam aliquam læsionem organi. Vnde qui diu ambulauit intra niuem, aliquandiu post niuem etiam conspiciere se putat. Similiter in somnis videmur nobis ea conspiciere, quæ non videmus. Idem contingit in casibus illis propo-
Dpositis, vbi propter vehementiam obiecti turbata est aliquantulum imaginatio.

Reliqua de speciebus in particulari disputanda erunt in propriis questionibus de singulis sensibus, ad quos illæ pertinent.

QVÆSTIO II.

De potentiis sensitiuis in genere.

PREMISSA consideratione specierum sensibilium, quibus complentur sensitiuæ potentia ad proprios actus eliciendos, tria vniuersim dicenda restant de potentiis sentientibus. Primum spectat ad propria earum obiecta: secundum ad earum actus: tertium ad ipsas potentias.

SECTIO I.

De obiectis propriis potentiarum sensitiuarum.

Illud, ut sæpe dixi, quod sensu percipitur, est obiectum potentia sensitiuæ, de quo multiplex esse potest controuersia. Primo vtrum res aliqua spiritualis possit esse obiectum potentia alicuius materialis & sensitiuæ: secundò vtrum sensatio ipsa possit esse obiectum potentia alicuius sensitiuæ: tertio vtrum obiectum sensus externi sit necessariò aliquid præsens & positium: quarto vtrum vehemens sensibile destruat sensum: quinto vtrum sensus erret circa proprium obiectum.

S. I.

Vtrum res spiritualis, aut existens indiuisibiliter, possit esse obiectum potentia alicuius materialis & sensitiuæ.

IN hac controuersia omnino graui, & ad multas materias necessaria tria video disputari posse. Primo vtrum sit possibilis aliqua potentia materialis, intra cuius obiectum adequatum & connaturale sit res spiritualis; siue vtrum dari possit aliqua potentia materialis, quæ connaturaliter cognoscat rem spiritualem. Secundò vtrum saltem obiectualiter possit aliqua potentia materialis cognoscere rem spiritualem. Tertio vtrum possit cognoscere rem materiale existentem indiuisibiliter; corpus v. g. Christi existens in Eucharistia.

Dico primo, implicare contradictionem, ut producat à Deo potentia vlla materialis, quæ attingat connaturaliter rem aliquam spiritualem, siue intra cuius obiectum adequatum sit res incorporea. Ita fert communis Doctorum sententia, quibus immerito pauci repugnant recentiores, qui parum caute videntur admittere, posse dari sensum aliquem, seu potentiam corpoream cognoscitivam, quæ cognoscat spiritualia. Hoc autem dato plane sequitur, non probari animæ immortalitatem & spiritualitatem ex eo quod cognoscat aliquo modo spiritualia; quod est præcipuum robur infringere magnæ huius demonstrationis, quam communiter Catholici omnes approbant.

Ratio tamen reuera difficilis est, quia licet de sensibus, qui actu existunt, non sit obscura probatio, quia res spirituales sunt extra obiecta earum adequata, de sensu tamen aliquo possibili non est facile probare repugnantiam quam asserui.

Ergo ratio sit, quia illud non continetur intra obiectum adequatum potentia alicuius vitalis, quod non habet inchoatam vllam proportionem cum illa potentia vitali: nam rationes formales obiectorum, ut sæpe dixi, sunt proportionales quædam obiectorum cum potentiis, secundum quas possunt illas mouere, ut sæpe dixi, & manifesta inductione probari potest: sed non potest obiectum immateriale habere proportionem vllam inchoatam cum potentia materiali: ergo non potest res immaterialis contineri intra obiectum adequatum potentia materialis, atque ita potentia materialis non potest villo modo connaturaliter attingere obiectum immateriale. Probat minor, quia illud non habet proportionem vllam cum potentia materiali, quod habet omnimodam oppositionem: res immaterialis habet omnimodam oppositionem.

Quæst. II. Sect. I. de Potentiis sensitiuis. 457

oppositionem cum potentia materiali; nam immateriale dicit omnimodam negationem entis materialis: ergo ens immateriale nullam dicit proportionem cum potentia materiali.

Secunda ratio. Secundò obiectum omninò excedens in modo essendi potentiam cognoscentem non potest conaturaliter ab ea cognosci; nam inter actum & potentiam, motum & mobile debet esse conuenientia, vt inductione probari potest: sed obiectum spirituale omninò excedit in modo essendi potentiam materiale: ergo non potest ab ea cognosci.

Tertia ratio. Tertiò omnis potentia cognoscentis, tantum est cognoscentis, quantum participat immaterialitatis, id est in quantum eleuatur supra materiam: sed nulla potentia materialis sufficienter eleuatur supra materiam ad cognoscendum obiectum spirituale: ergo nulla potentia materialis cognoscere potest huiusmodi obiectum. Maior admittitur ab omnibus, quia per eleuationem supra materiam constituuntur gradus viuientium, vt dixi prima disputatione. Probatum minor. Eleuatio à materia requisita ad cognoscendum ens spirituale, est summa & perfectissima eleuatio: sed potentia materialis non habet summam eleuationem à materia: ergo potentia materialis non habet sufficientem eleuationem à materia ad cognoscendum ens spirituale.

Confirmatio. Confirmatur, quia modus operandi cuiuslibet potentie cognoscentis sequitur modum essendi immaterialitatis illius potentie: sed potentia materialis habet modum essendi purè materiale: ergo habet modum operandi purè materiale: sed ubi modus operandi est purè materialis, obiectum est etiam materiale: ergo ubi modus essendi potentie est purè materialis, obiectum debet esse materiale.

Ratio inefficax. Aliter video probare Recentiores, quia obiectum immateriale cum sit indiuisibile, deberet indiuisibiliter representari: sed non potest indiuisibiliter representari per potentiam materiale, quia cognitio representans obiectum deberet esse extensa potentie materiali, sique obiectum representaretur infinites adæquatè. Verum hæc ratio non videtur efficax, quia visio, vt dixi, representat indiuisibiliter totum obiectum visibile, cum nulla sit pars visionis quæ non representet totum obiectum. Imò intellectio non est solum in puncto: ergo representat infinites obiectum, in quo non est vllum inconueniens; quia, vt sæpe dixi, hæc non est infinitas nisi syncategorematica.

Melior itaque probatio est, quæ petitur ex improprietate, & disconuenientia obiecti spiritualis, & potentie materialis; contra quam tamen multa & difficillima possunt obici, vt patebit statim.

Non potest supernaturaliter. Dico secundò, implicare quoque contradictionem, vt aliqua potentia materialis existens, vel possibilis cognoscat etiam supernaturaliter & obiectualiter obiectum vllum spirituale. Ita etiam tenet communis sententia Theologorum, vt fusè docui prima parte, probans quod oculi corporeo implicat videri Deum, aut Angelum.

Probatio. Ratio autem ibi allata primò erat, quia nulla potentia, etiam obiectualiter, attingere potest vitaliter obiectum à quo non participatur ratio formalis obiecti adæquati connaturalis huius potentie; id est, nulla potentia potest agere vitaliter extra fines obiecti sui adæquati: sed ens spirituale est extra obiectum adæquatum connaturale cuiuslibet potentie materialis, etiam possibilis, vt

R. P. de Rhades curs. Philosoph.

A demonstravi nuper: ergo nulla potentia materialis attingere potest vitaliter obiectum spirituale. Probatum maior. Si potentia vitalis attingeret obiectum non participans rationem formalem per quam specificatur & denominatur, tunc illa potentia specificaretur à proprio obiecto, & non specificaretur. Specificaretur, quia verè constituitur talis, & distinguitur ab omni alio per illam rationem formalem, vt suppono, alioqui non est obiectum eius formale. Non specificaretur, quia per illud non specificatur, sine quo potest esse & denominari talis illa potentia: sed oculus, v. g. denominaretur videns, etiam si operaretur sine propria ratione formali: ergo non specificaretur ab illa ratione formali.

B Dices oculum ab illa ratione formali specificari naturaliter, id est quoad vim naturalem, non quoad vim obiectualiter; nam licet naturaliter oculus non possit nisi videre, obiectualiter tamen potest audire, odorari, intelligere; non enim ostenditur hoc esse impossibile.

C Sed contrà; & hæc est ratio à priori. Potentia obiectualiter vitalis in eo differt à potentia non vitali, quod vitalis exigit proportionem & virtutem inchoatam in subiecto in quo est; potentia verò non vitalis non exigit inchoatam illam virtutem: v. g. vt aqua producat gratiam, non requiritur in aqua virtus vlla & proportio inchoata productiua gratiæ, quia illa productio non est vitalis. At verò intelligere, videre, audire cum sint actiones vitales, non possunt procedere à principio quod non habeat vim inchoatam ad intelligendum, videndum, audiendum; quia intelligere significat actum procedentem à tali potentia vim habente inchoatam, & receptum in subiecto inchoatiuè apto; alioqui si actio non procedat à potentia talem habente proportionem, vel si non recipiatur in tali subiecto apto, non est intellectio, neque actus vitalis, qui debet procedere à principio intrinsecò inchoatiuè apto. Idem dico de visione, auditione, & cæteris actibus sensuum, quorum proprius conceptus includit principium inchoatiuè. Hinc fit vt solus intellectus possit intelligere, solus oculus videre, sola auris audire. Atqui cognoscere rem spirituale est intelligere: ergo nullus oculus corporeus potest cognoscere rem spirituale; sicut non potest audire, odorari, gustare: sed de hoc fusius dictum est prima parte, dum dixi de visione Dei.

Dico tertiò, non posse cognosci naturaliter ab vilo sensu obiectum materiale indiuisibiliter existens; posse autem cognosci diuinitus. De hoc etiam dixi agens de Christo existente sub speciebus sacramentalibus, quem cum communi sententia negabam videri posse naturaliter, quod malè affirmant Nominales.

E Ratio breuiter est, quia obiectum existens in indiuisibili produceret speciem indiuisibilem in representando; cuius nimirum qualibet pars totum representaret obiectum: sed species impressa, vt ostendi, naturaliter non sunt indiuisibiles in representando: ergo naturaliter nullus sensus potest cognoscere obiectum indiuisibiliter existens; imò illud obiectum existens in indiuisibili nihil agere potest naturaliter, neque producere sui speciem. Diuinitus autem videri sine dubio potest, quia est intra obiectum adæquatum potentie visuæ, neque apparet vlla ratio cur suppleri à Deo non possit sensibile commune, quod non est ratio formalis videndi sensibile proprium.

Euaſio.

Præcluditur.

Obiectum existens indiuisibiliter.

Prima ob-
iectio.

Obiicitur tamen primò, & difficillimè. Datur intellectus potentialis & finitus, intra cuius obiectum adequatum & connaturale est actus purus & infinitus: ergo potest dari aliqua potentia materialis intra cuius obiectum adequatum sit res spiritualis: ergo sicut naturaliter potest intellectus potentialis cognoscere Deum, poterit intellectus materialis cognoscere Angelum. Probatur prima consequentia, quia nulla potest afferri ratio cur possit ens potentiale attingere actum purum, & ens materiale non possit attingere Angelum; omnia enim argumenta, quæ probant implicantiam vnius, probabunt implicantiam alterius: v. g. idèd Angelus non potest contineri intra obiectum potentie materialis, quia non habet proportionem & convenientiam cum illo, sed potius habet oppositionem. Similiter ens potentiale ac finitum non habet proportionem & convenientiam cum actu puro & infinito, sed potius omnimodam oppositionem: quis enim hoc negat? Deinde actus purus multò magis excedit in modo essendi ens potentiale, quàm Angelus excedat ens materiale.

Respondeo, posse intellectum potentialem & finitum cognoscere actum purum & infinitum, cum quo habet proportionem in ratione obiecti intelligibilis; neque tamen posse vllum intellectum aut sensum materiale attingere obiectum spirituale, cum quo non habet vllam proportionem aut convenientiam in ratione obiecti cognoscibilis. Et ratio est, quia licet actus purus, & ens potentiale minorem habeant proportionem in ratione entis simpliciter, quàm Angelus & ens materiale; tamen in ratione spiritualitatis maiorem habent convenientiam: quod autem maiorem habet convenientiam in ratione spiritualitatis, maiorem habet convenientiam in ratione obiecti, quia eleuatio à materia, vt dixi, fundat vim cognoscitiuam: ergo Angelus & potentia materialis minorem habent proportionem in ratione obiecti & potentie, quàm intellectus potentialis & actus purus. Similiter actus purus magis excedit in modo essendi simpliciter, & in ratione entis intellectum potentialem, quàm Angelus excedat oculum: sed in modo essendi, prout dicit rationem obiecti, minùs excedit, quia conuenit in ratione spiritualitatis. Simili modo dilui possunt alia multa, quæ opponi solent. Angelus superior cognoscitur ab Angelo inferiori, quem tamen excedit in modo essendi; nego enim simpliciter excedere in modo essendi, vt obiectum est, cum conueniat in ratione spiritualitatis.

Secunda
obiectio.

Obiicitur secundò. Potest intellectus eleuari ad videndum Deum, quem videre non potest naturaliter: ergo potest oculus eleuari ad videndum Deum. Imò eleuari potest aqua ad producendam gratiam: ergo potest oculus eleuari ad producendum verbum mentis; tunc autem producat visionem, quia tunc erit potentia vitalis, actio vitalis, & terminus illius. Denique potentia visiva potest videre lucem aliquam supernaturalem, quam naturaliter ne abstractiue quidem potest videre: ergo licet naturaliter cognoscere non possit abstractiue obiectum spirituale, potest tamen eleuari ad illud cognoscendum.

Respondeo, posse intellectum eleuari ad videndum Deum, quia Deus continetur intra obiectum adequatum intellectus; est enim ens quod est obiectum intellectus: Angelus autem cum non sit coloratus, non continetur intra obiectum potentie visivæ, quæ propterea non po-

test eleuari ad illum videndum, cum nulla potentia vitalis possit eleuari extra totum suum obiectum adequatum. Aqua eleuari potest ad producendam gratiam, & oculus eleuari potest ad producendum mortuo modo verbum mentis; sed non potest eleuari ad videndum Angelum, id est ad producendum vitaliter verbum mentis, quia potentia vitalis obediens in hoc differt à potentia obediens non vitali, quod vitalis vt eleuetur, debet inchoatam habere proportionem cum eo ad quod eleuatur, non vitalis autem huiusmodi proportionem non exigit. Si ergo producat oculus verbum mentis expressum Angelum, mortuo modo illud producat; tunc enim non erit potentia vitalis habens inchoatam proportionem ad talem actum, qui propterea non erit vitalis, sed eodem modo se habebit ac si produceretur à lapide: nunquam enim agit vitaliter aliqua potentia, quando producit aliquid, ad quod producendum non habet inchoatam virtutem. Potest quidem eleuari oculus ad videndum lumen vel colorem supernaturalem, si verè illa sint lumen & color, quæ participant rationem visibilis; sicut obiecta supernaturalia participant rationem intelligibilis. Neque obstat, quod oculus illa non attingat vilo modo naturaliter, ex eo quod nihil cognoscere possit abstractiue; potest enim nihilominus videre illa, quia semper eleuatur ad visionem, qui est proprius actus potentie visivæ.

§. II.

Utrum sensus possit percipere propriam sensationem, negationes, & aliquid absens.

Dico quartò, sensum externum, nec in actu alieno signato, nec in actu exercito percipere posse suam sensationem, quam sola percipit imaginatio & intellectus, à quibus etiam solis cognoscuntur negationes & priuationes.

Obserua duobus modis posse cognosci actum ipsum cognoscendi. Primò propriè cognoscendo ipsam cognitionem per actum distinctum ab ipsa; vt cum cogito me cogitare, illa est propria reflexio formalis, quæ vocatur in actu signato. Alio modo minùs proprio cognosci potest ipsa cognitio, in actu scilicet exercito, non per alium actum, sed per ipsummet: si v. g. visio est vitalis actio cognoscitiua sui ipsius, quia per illam virtualiter reflectitur & experitur nos videre. Dixi ergo sensum externum neutro modo sentire suas proprias sensationes.

Ratio est. Primò: nulla potentia, vt dixi, egredi potest extra fines obiecti sui adequati: actus autem potentie sensitivæ est extra obiectum illius adequatum: visio v. g. non est aliquid lucidum & coloratum; auditio non est quid sonotum: ergo sensus non potest vilo modo percipere suam sensationem. Deinde potentia eadem quæ sentit se videre, sentit etiam se non videre: sed oculo non sentimus nos non videre, cæcus enim reuerà sentit se non videre: ergo sola imaginatione sentimus nos videre. Denique fictitium est quod aliqui volunt, quod sensatio experimentaliter, & in actu exercito cognoscatur seipsam; hoc enim omninò implicat ex eo quod causa distinguatur ab effectu, obiectum autem sit causa cognitionis, vt amplius constabit ex quarta disputatione.

Addendum

Quæst. II. Sect. I. de Potentiis sensitiuis. 459

Addebam etiam, priuationes & negationes sola imaginatione, aut intellectu percipi; quia illæ non participant propriam rationem obiecti sensuum externorum. Tenebræ v.g. non sunt coloratæ, neque umbra est lumen; idcirco dicuntur videri eo ipso quod lux non videtur.

Dico quintò, posse diuinitus obiectum absens percipi à sensu externo, modò tamen feratur in illud vt præsens; sed implicare tamen vt sensus feratur in rem absentem.

Primæ partis ratio est, quia Deus producere potest, vel conseruare in oculo speciem rei absentis, cum possit supplere omnem concursum potentie non vitalis: sed potentia informata specie perciperet obiectum absens; posita enim specie nihil aliud exigeret ad agendum: ergo diuinitus percipi à sensu potest obiectum absens. Et sanè patet ex his, quæ interdum apparent in mysterio Eucharistiæ; vbi aliquando apparet puer, qui reuera sub tali forma ibi non est: ergo diuinitus videri potest obiectum absens.

Secunda verò pars negat, posse à sensu externo percipi obiectum absens vt absens, id est cognoscere vnum in alio, siue per species alterius, quæ vocatur cognitio abstractiua; hoc enim fieri nequit sine discursu formali, vel virtuali, quem nullus sensus habere potest.

Prima obiectio. Obicitur primò contra priorem conclusionem. Si alius sensus perciperet visionem quam oculus, alius sensus quam oculus videret colorem; qui enim videt visionem, videt etiam obiectum visionis, sine quo non videtur ipsa visio: implicat autem vt alius sensus videat colorem, quam oculus: ergo non potest alius sensus videre visionem.

Respondeo sensum communem, seu phantasiam percipere obiecta & sensationes omnium sensuum externorum, neque tamen sensum communem audire, videre, gustare, tangere, olfacere. Sensus igitur communis percipit visionem, sed non illam videt, nec illius obiectum; nam vtrumque imaginatur: sicut etiam intellectus cognoscit sensationes & illarum obiecta sub ratione formali propria, non sub ratione formali sensuum; cognoscit enim colorem vt est intelligibilis, non vt est visibilis.

Secunda obiectio. Obicitur secundò contra posteriorem conclusionem. Omnis cognitio intuitiua terminatur ad obiectum præsens: omnis visio est cognitio intuitiua: ergo nulla esse potest visio, quæ non terminetur ad obiectum præsens.

Respondeo non esse opus vt visio intuitiua terminetur ad obiectum realiter præsens & existens; sed satis esse vt per eam obiectum videatur quasi realiter existeret, ita vt videatur in sua entitate reali, non autem in alio. Quando enim causa videtur in effectu v.g. cognitio est abstractiua, quia tunc causa non videtur in seipsa, sed in alio. Si obiectum videatur absens, Deo producente illius speciem, tunc videbitur vt præsens, quia videbitur per propriam speciem, eodem modo ac si esset præsens.

Tertia obiectio. Obicitur tertio. Obiectum respectu actus est causa formalis extrinseca: sed Deus non supplet causas formales: ergo Deus non supplet præsentiam obiecti. Imò si sensus gustaret mel, quod non esset præsens, tanquam esset præsens, sensus erraret: ergo Deus tunc esset causa deceptionis, & deceptor.

Respondeo Deum in eo casu non supplere obiectum, quod reuera videretur, atque adeò illa visio vagaretur circa proprium obiectum, licet illud non

R. P. de Rhodes curj. Philosoph.

A existeret præsens. Duobus autem modis potest aliquid esse causa erroris. Primò testificando falsum & mentiendo; quo pacto Deus causare non potest errorem. Secundò faciendo aliquid vnde alter occasionem habeat errandi, vt cum quis imaginem facit rei falsæ, ex qua ignari occasionem accipiunt errandi: hoc non est decipere, neque implicat vt Deus eo modo sit causa erroris.

S. III.

An & quomodo sensus errare possit circa proprium obiectum.

B Væ hac in re sunt omnino extremæ sententia. Prima est Academicorum putantium sensus semper errare, quos eleganter reiciunt Augustinus *lib. 8. ciuitatis*, c. 7. & in libris contra Academicos. Tertullian. *lib. de anima*, c. de quinque sensibus. Altera Epicuræorum sentientium nunquam errare sensus: vide Mirandulanum *lib. 2. de examine vanitatis scientiarum*. Media est Peripatetica, quam breuiter sic propono.

Dico sexto. Quoties debite adfunt conditiones ad sensationem, nunquam posse sensum errare, sed illum errare tamen sapissimè circa particulares rationes obiecti sensibilis, tum proprii, tum communis: circa sensibile tamen commune frequentius errat, quam circa proprium. Tres sunt partes assertionis.

C Prima, quod positis omnibus conditionibus requisitis sensus non erret, euidens est, quia non potest contingere vnquam error in sensibus, quando ille non potest vllam habere causam: sed quoties debite adfunt conditiones, non potest error vllam habere causam; conditiones enim illæ tres sunt: prima vt organum recte sit dispositum: secunda vt medium etiam recte sit dispositum: tertia vt sit distantia debita. Tribus illis positis adfunt omnia quæ impedire possunt errorem, quem causat vel laxio organi, vt quando lingua ægroti cibos dulces amarus sentit; vel indispositio medij, vt quando per vitrum rubrum apparent obiecta rubra; vel nimia distantia, vt quando diuersi laxe apparent colores, quam sint.

Secunda pars asserit, errare sapissimè sensum circa particulares rationes obiecti sui, quamvis nunquam erret circa communem & adequatam rationem obiecti sui. Tripliciter videlicet intelligi potest, quod erret sensus: primò circa communem rationem sui obiecti, vt si iudicaret oculus aliquid esse coloratum, quod reuera coloratum non esset; & auris aliquid esse sonum, quod sonus non esset. Secundò intelligi potest, quod erret sensus circa proprias rationes obiecti sui, vt si nigrum videat id quod est rubrum. Tertio in applicatione illius rationis particularis, vt cum manum video rubram, quia constituta est post vitrum rubrum.

Primo modo pater implicare vt erret sensus circa sensibile proprium, vel commune; si enim erraret circa rationem communem sensibilis proprii, ferretur extra totum suum obiectum adequatum; si enim omne quod sensus percipit, participat rationem communem obiecti adequati, certè implicat vt sensus circa illam erret: v.g. cum videt colores apparentes iridis, non errat circa communem illam rationem, cum illi colores apparentes pertineant ad obiectum adequatum visus, æque ac colores veri. Sed neque vnquam errat sensus circa communem rationem sensibilis communis;

quia

Triplex sententia.

Conclusio trimembris.

Primæ partis probatio.

Probatio secundæ partis.

quia licet falli possit sensus iudicando rem esse talis figuræ, vel tantæ molis, cum sit alterius; non potest tamen falli iudicando rem nullius esse figuræ aut magnitudinis. Sed neque unquam errat sensus circa communem rationem motus, quietis, aut numeri, cum illa ratio communis sit præsentia localis, sine qua nihil prorsus videri potest.

Duobus aliis modis errat sapientissimè sensus, tum circa sensibile proprium, tum circa commune; quia toties error contingit in sensu, quoties species non repræsentat obiectum sicuti reuerà est: sed species sæpe repræsentat obiectum aliter quàm reuerà sit, vel propter indispositionem organi, vel propter indispositionem medijs, vel propter distantiam obiecti, repræsentando vnum quod non est, loco eius quod est, vt cum rubrum apparet nigrum, cum baculus in aqua videtur fractus: vel applicando aliquid subiecto in quo non est; sic enim color vitreæ fenestræ apparet in pariete opposito, in quo non est; manus post vitrum viride apparet viridis.

Tertia pars.

Tertia pars addebat sensum frequentius, & facilius falli circa sensibile commune, quàm circa proprium. Posito enim colore in aliqua distantia, in qua sufficienter discerni possit, an sit albedo, vel nigredo, adhuc tamen sensus sæpe dicitur circa extensionem & figuram. Et hoc vnum voluit Philosophus cap. 6. cum dixit sensum errare circa sensibile commune, non circa proprium. Errat enim circa vtrumque, sed frequentius circa commune.

Prima obiectio.

Obiicitur primò. Tunc sensus non errat, quando cognoscit obiectum eo modo, quo illud repræsentatur per speciem: sed sensus semper apprehendit obiectum eo modo, quo illud repræsentatur per speciem: ergo sensus nunquam errat, sed intellectus iudicando aliter quàm sit. Probatum maior, quia implicat repræsentationem esse difformem rei quam repræsentat, alioqui exprimeret id quod non exprimit: ergo quoties sensus percipit obiectum eo modo quo repræsentatur, sensus non errat.

Respondeo negando primam maiorem, quia sæpe species non repræsentat obiectum eo modo quo repræsentari deberet, ac proinde sensus errat, quamvis cognoscat obiectum vti repræsentatur; veritas enim non est rei conformitas cum specie, vel etiam cum re, vt illa relucet in specie, sed est conformitas cum re prout est à parte rei. Ad probationem distinguitur maior. Implicat vt repræsentatio non sit conformis rei repræsentatæ, si sit vera repræsentatio, concedo; si sit repræsentatio falsa, nego. Exprimit enim falsò id quod exprimit.

Obiicitur secundò. Nulla est sensatio quæ non habeat aliquod obiectum, quod attingat & exprimat: ergo sensatio semper est conformis alicui obiecto, quod verè repræsentat; non debet autem esse conformis obiecto, quod non repræsentat: ergo error non est in sensu, sed in intellectu.

Respondeo simili modo distinguendo antecedens. Nulla est sensatio, quæ non habeat obiectum quod exprimat verè vel falsò, concedo; quod non exprimat verè, nego. Sensatio enim exprimit obiectum præsens, sed non semper illud exprimit eo modo quo est; idè est falsa, & erronea.

Obiicitur tertio. Multas esse, imò innumeras fallacias visus, quarum nulla redditur causa.

Respondeo illas reuocari omnes ad vnam ex

tribus illis, quas suprà numerabam; læsionem scilicet organi, indispositionem medijs, & distantiam obiecti. Ex innumeris autem, quas referre possem, non erit inutile seligere istas septem.

Primò ignes de nocte procul conspecti viciniore apparent, quàm de facto sint, quia propter tenebras spatium interiectum non potest aestimari sicuti se habet.

Secundò templorum pauimenta ingredientibus videntur esse fastigiata, quia vt optici demonstrant, planorum sub oculo iacentium remotiores à visu partes in altum videntur efferri.

Tertio arborum & columnarum anteriorem in partem longo ordine dispositarum, quæ longissimè distant, coniunctæ videntur, quia distantia immoderata facit vt remotiorum rerum interstitia non videantur, propter angulorum, qui eis respondent, insensibilem tenuitatem. Illi enim quantò ad remotiores distantias attingunt, tantò semper angustiores euadunt, quousque tandem effugiant aspectum; quod cum accidit, ipse etiam intercapedines rerum longius distitarum ab aspectu eripiuntur; vnde videntur res ille inter se coniunctæ, cum tamen distitæ sint.

Quartò porticus, longæque arborum series ab extremitate inspectæ, stringi in angulum videntur, quia superiorum planorum remotiores à visu partes ad ima prolabi, inferiorum verò in altum efferri, dextrorum autem sinistrorsum, sinistrorum dextrorsum vergere manifestè videntur.

Quintò. Qui procul ab amne distant, res vltiores non distinguunt à ceterioribus: cælum item terræ coherere in ambitu horizontis iudicant oculi; quia non potest visus discernere rerum distantias inter se, nisi corpora inter illas interiecta percipiat. Cum igitur non percipiat oculus corpora inter terram in ambitu horizontis positam & cælum, neque aquam interiacentem inter res anteriores & ceteriores, propterea cælum terræ coherere iudicat, & res eas quæ sunt trans flumen, esse coniunctas iis quæ sunt cis flumen.

Sextò corpus vmbrosum, quod luminoso viciniore est, eò magis vmbrescit. Ratio est, quia vmbra corporis vmbrosi luminoso viciniore, est vicina maiori lumini circumstanti; & idè apparet obscurior iuxta maius lumen, quàm iuxta minus; quia contraria iuxta se posita magis apparent; & quia radij viciniore sunt perfectiores toto lumine illius corporis, idèque suo fulgore offuscant minus visibile.

Septimò res vnica sæpe apparet vt gemina & multiplex; si v. g. sit oculus constitutus in vmbroso loco, qui respiciat faces accentas per foramen digitale rotunditatem habens, deinde paruum aliquod corpusculum opacum suspendatur in foramine inter pupillam & faces; tunc aduertet oculus corpusculum tot faculis insideri, quot fuerit conspicuus faces.

Vltèrius queri poterat de obiecto sensum, quomodo vehemens sensibile destruat sensum, & quomodo sensibile positum supra sensum non faciat sensationem; in quibus nihil video difficile.

SECTIO II.

De actu potentia sensitiua.

Tria de hoc actu explicari possent: primò circa actionem ipsam realem, quam in omni sensatione reperiri nonnulli negant, solum volentes esse receptionem speciei intentionalis. Secundò